

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1056 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari.....	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmurotovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления.....	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari.....	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari.....	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedagogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'aforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Firoza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	
Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi.....	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinova	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	

Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari.....	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўгли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	
Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабиrhoджа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati.....	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammatt qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	

Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarining moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	
Transport Decarbonization Strategy	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi.....	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi.....	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий.....	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattorali qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	

Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari.....	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса.....	471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asaxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish	495
Xamidova Z. U.	
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati.....	501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish.....	511
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari.....	516
Shodmonova Odina G'ofur qizi	
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili.....	520
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati.....	525
Eldor Uskanov	
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari	530
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)	534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash.....	541
Sobirov Azizbek Avzbekovich	
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	548
Gadaev Ismat Yadgarovich	
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar	551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari	554
Kobilova Nasiba Xurramovna	
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy.....	561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market.....	566
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi.....	570
Odina Nabiyeovna Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish.....	575
Rashidova Xadicha Tursunalievna	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari	581
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba	586
Tashmatov Rustam Xusanovich	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti.....	595
Zilola Jumanova	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана.....	607
Кадилов Алишер Исмаилович	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов	611
Раупов Жамшид Рашидович	

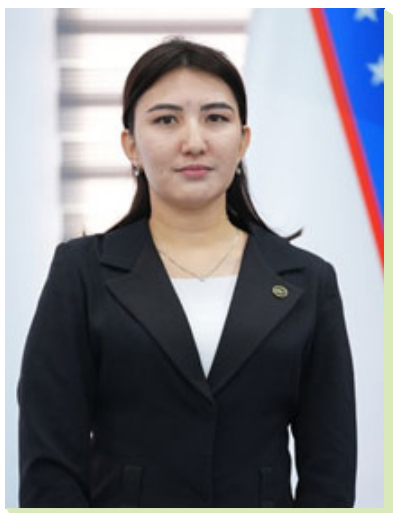
O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камоладдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni.....	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan	
O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali	
yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	
Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va	
uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	

Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari	819
Berdikulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdikulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budget daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdikulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С. С.	
Роль применения информационных технологий "BLOCKCHAIN" в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан	881
Холбеков Расул Олимович	
Sanatoriy-sog'lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari	886
Shafkarov Faxriddin Xudayberdievich	
Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzdorlik masalasi	892
Tashmuxamedov Dilmirod Mirabzalovich	
Принципы формирования отчета о финансовых результатах в национальной и зарубежной практике	897
Эргашева Шахло Тургуновна	
Xalqaro raqamli integratsiyaning O'zbekiston an'anaviy banklarning raqobat muhitiga ta'siri	907
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar	915
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o'g'li	
Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o'rni hamda volontyorlikning xususiyatlari	918
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Parrandachilik statistikasi ko'rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari	922
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Iqtisodiyotda kambag'allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari	927
Shaxnoza Qobilova	
Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo'lgan qarashlarining xususiyatlari to'g'risidagi fikrlar	932
Alimov Ilxomjon Ikromovich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy bank xizmatlarinin rivojlantirish istiqbollari (O'ZMILLIYBANK AJ misolida)	938
Kadirov Laziz	
Milliy barqaror rivojlanish sohasidagi maqsad va vazifalarni amalga oshirishda iqtisodiy indikatorlar tahlili	941
Xoshimov Sobir Murtazayevich	

The Role of Artificial Intelligence in Digital Transformation.....	945
Raimjonova Madina Asrarovna	
Tadbirkorlikda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish masalalari	949
Otaxanov Sardorbek Maxammadali o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati samarasini oshirishda iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari	952
I. M. Kamoliddinov, Sodiqov Maqsudjon Abduolimovich	
Tadbirkorlik subyektlarini soliq mexanizmi orqali rivojlantirish masalalari.....	955
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Yashil investitsiya samaradorligini oshirish masalalari.....	959
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Yengil sanoat korxonalarini rivojlantirish va eksport imkoniyatlarini oshirish yo'llari	962
K. M. Umarkulov	
"Yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyati va uning hissasini oshirish masalalari	966
G. T. Mamajanova	
Kichik biznes faoliyatini qo'llab-quvvatlashda mahalliy boshqaruv bilan mushtarak jihatlarning o'ziga xos xususiyatlari	970
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	
Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	976
Tursunov Abdulla Qoraboshevich	
Институциональные концепции устойчивого развития в рамках стратегического управления экономикой региона	980
Сеитова Лейла Пулатовна	
Hududlarda turistik destinatsiyalarni majmuaviy rivojlantirishda raqobatbardoshlik strategiyasini takomillashtirish istiqbollari	988
Mirzayev Abdullajon Topilovich	
Современное состояние развитие системы железнодорожного транспорта	992
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Relevance of Benchmarking in Industrial Enterprises	995
Uktamjonova Zulayxo Anvarjon qizi	
Aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari.....	1000
Tursunov Abdulla Qoraboshevich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida davlat xususiy sheriklik asosida byudjetdan ajratilayotgan mablag'larning holati tahlili	1004
Xalilova Sh. G'	
Направления обеспечения конкурентоспособности во внешнеэкономических связях.....	1007
Ахмедов Икром Акрамович	
O'zbekistonda natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish mexanizmini rivojlantirish.....	1021
Primova Nigora Ikrom qizi	
Kichik biznes korxonalarida B2B bozorini tizimli tashkil etishning uslubiy jihatlari.....	1028
Zakirova Gulnoza Qudratovna	
Current Trends in Agrotourism in Uzbekistan: Demand, Needs, and Motives of Agritourists	1032
Iroda Abdieva Gayrat kizi	
Современное состояние достойного труда специалистов транспорта в условиях цифровизации.....	1037
Абдуллаева Нигора Шамсиддиновна	
Обоснование методов оценки совершенствования конкурентоспособности предприятий легкой промышленности	1041
Тухтасинова Мухайё Мирзасултоновна	
Проблемные аспекты трансформации финансовой отчетности бизнеса юридических лиц	1047
Шин Инесса Олеговна	
Cross-Cultural Management is a Separate Field of Science and Discipline.....	1053
Umarova Zulaykho, Rakhmanova Zilola	

KICHIK BIZNES KORXONALARIDA B2B BOZORINI TIZIMLI TASHKIL ETISHNING USLUBIY JIHATLARI

Zakirova Gulnoza Qudratovna

“Ma'mun universiteti” NTM “Iqtisodiyot” kafedrası o'qituvchisi
Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes korxonalarida B2B bozori infratuzilmasini tizimli tashkil etish va uning istiqbol-lari xususida uslubiy mulohazalar bayon etiladi. Kichik biznes korxonalarini tashkil etishda B2B bozorining qay darajada o'ringa ega ekanligi, B2B bozorining qay tariqa tashkil etilishi, ularning tarkibiy tuzilishlari haqida ta'kidlab o'tiladi. B2B bozorining dastaklar hamda bozorining umumiy xususiyatlari yoritilgan. Kichik biznes korxonalarini tarkibidagi iqtisodiy tarmoqlarning roli va ahamiyati ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: B2B bozori, bozor infratuzilmasi, kichik biznes subyektlari, miqdoriy ko'rsatkichlar, sifat ko'rsatkichlari, bozor tarmoqlari, investitsiya, investorlar.

Abstract: This article provides methodological considerations on the systematic organization of B2B market infrastructure in small business enterprises and its prospects. The importance of the B2B market in the establishment of small business enterprises, how the B2B market is organized, and their structural structures were emphasized. The levers of the B2B market, the general features of the market are covered. The role and importance of economic sectors within small business enterprises is advanced.

Key words: B2B market, market infrastructure, small business entities, quantitative indicators, qualitative indicators, market networks, investment, investors.

Аннотация: В данной статье приводятся методические соображения по системной организации инфраструктуры Б2Б-рынка на предприятиях малого бизнеса и ее перспективам. Была подчеркнута важность рынка Б2Б в создании предприятий малого бизнеса, способы организации рынка Б2Б и их структурные структуры. Освещены рычаги рынка Б2Б, общие особенности рынка. Роль и значение экономических секторов внутри предприятий малого бизнеса повышаются.

Ключевые слова: рынок Б2Б, рыночная инфраструктура, субъекты малого предпринимательства, количественные показатели, качественные показатели, рыночные сети, инвестиции, инвесторы.

KIRISH

Bugun kichik biznes, tadbirkorlik, turli xil biznes korxonalari O'zbekiston Respublikasi taraqqiyotining ajralmas bir kuchiga aylandi, desak hech mubolag'a bo'lmaydi. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilayotgan jamiyatimizda kichik biznesga va kichik biznes tashkilotlariga e'tibor juda katta. Iqtisodiy tarmoqlarning tamal negizida ularning ishlab chiqarish jarayonini mexanizatsiya qilish, ularni texnik va texnologik jihatdan qo'llab-quvvatlash, respublikada kichik biznes korxonalarining investitsion bazasini yo'lga qo'yish va uni yanada takomillashtirish uchun qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: “Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi ma'naviyatdir. Biz yangi O'zbekistonni barpo etishga qaror qilgan ekanmiz, ikkita mustahkam ustunga tayanamiz:

Birinchisi – bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyot.

Ikkinchisi – ajdodlarimizning boy merosi va milliy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyat.” [7]

Darhaqiqat, bozor tamoyillariga asoslangan, kuchli iqtisodiyot ustun bo'lgan bu jamiyatda kichik biznes korxonalarining o'rni beqiyosidir. Ular jamiyatning ajralmas bir qismidir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabr PQ-306-son "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga ko'ra, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha "uzluksiz xizmatlar zanjiri" dasturini yaratish, biznesni rivojlantirish banki, uch oy muddatda xalqaro moliya institutlarining texnik ko'magi va boshqa manbalar hisobidan biznes jarayonlarini avtomatlashtirgan holda tashkil etish va muvofiqlashtirib borish uchun Biznes portalni ishga tushirish, 2024-yil 1-yanvardan boshlab oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida kreditlar 3 yilgacha muddatga 6 oylik imtiyozli davr bilan yillik Markaziy bankning asosiy stavkasidan 4 foizlik punkt yuqori stavkada ajratilish vazifalari belgilab berildi. Biznesni rivojlantirish banki aynan shu dasturni samarali amalga oshirish va uni doimiy ravishda takomillashtirib borish bo'yicha asosiy tayanch tashkilot etib belgilandi. ^[8]

Kichik biznes subyektlarida ish faoliyatini tartibga solish, ularni qo'llab-quvvatlash, investitsiyaga jalb qilish uchun turli xil qonun-hujjatlar qabul qilinmoqda. Ularda jamiyat talablariga to'la mos keladigan normalar asosida qurilgan biznes subyektlari to'g'risida ma'lumotlar, tavsiyalar, ko'nikmalar berib boriladi. Bular:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishini rag'batlantirish Respublika koordinatsion kengashining faoliyatini takomillashtirish to'g'risida" 2000-yil 17-fevralda № 57-sonli Qarori qabul qilindi.
2. 1999-yilda qabul qilingan "Kichik biznes subyektlarida investitsiya bozorining shakllanishi to'g'risida"gi Qonun loyihasi.
3. 1994-yilning 5-mayida O'zbekiston Respublikasining "Chet el investitsiyalari va chet el investorlari faoliyatining kafolatlari to'g'risida"gi yangi Qonun.
4. 1996-yil noyabrida "Chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarga beriladigan qo'shimcha omillar va imtiyozlar to'g'risida"gi Farmoni.
5. 2000-yil maydagi "Kichik biznes subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazishni tartibga solish to'g'risida"gi Farmoni.

Quyidagi qonun-hujjatlari asosida bugungi kunda tarmoqlangan korxonalar ham davlat ro'yxatidan o'tmoqda.

A. Bekmuradov, S. Sattorov, J. To'rayev, Q. Soliev, S. Ro'ziyevlarning "Kichik biznes va tadbirkorlik rivoji – davr talabi" nomli kitoblari kichik biznesning mohiyati, kichik biznes korxonalarini tashkil etish, kichik biznesning tadbirkorlik rivojida ahamiyati xususida mulohazalar berilgan. Tadbirkorlik subyektlarining biznes korxonalari tashkilidagi o'rniga alohida urg'u berilgan.

F. Karimov, R. Xodjaevlarning "Kichik biznesni boshqarish" nomli kitobida kichik biznes va tadbirkorlikni boshqarish, uni istiqbollari, kichik biznes va tadbirkorlik korxonalarining boshqaruv strukturalarining tashkil tur-lari xususida, chiziqli-shtabli struktura, kichik biznes va tadbirkorlikda rahbarning boshqaruv uslubi haqida alohida boblar berilgan.

"Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik: tashkil etish, rejalashtirish, boshqarish" nomli o'quv qo'llanmada korxonani boshqarishning tadbirkorlik faoliyatidagi roli ochib berilgan.

T.M. Qoraliev, G'.Q. Yaxshiboevlarning "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy ta'minlash mexanizmi" nomli monografiyasida B2B bozorining tashkil etilishi, xususiy tadbirkorlikning moliyaviy ta'minlash mexanizmlarining yaxshi va yomon taraflari, foyda va zararlari haqida fikrlar ilgari surilgan.

Ushbu maqolani yozishda quyidagi qonun-hujjatlaridan, o'quv qo'llanmalar, darslik va monografiyalardan unumli foydalanildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot jarayonida ilmiy mushohadalash, jadval, tizimli tahlil, statistik guruhlash, taqqoslash kabi metodlardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bozor iqtisodiyotining alohida ajralmas bir qismiga aylangan bu kichik biznes korxonalari bu tadbirkorlik faoliyatining ajralmas bir qismi sifatida iqtisodiy atamalar, terminlar qatoridan o'rin olgan. Bu kichik biznes korxonasi tushunchasi bozor muhitining shakllanishi, uning ilk negizlarini yaratishda, korxona faoliyati muhitini rivojlantirishda alohida ahamiyatga egadir.

Biz, avvalo, kichik biznes korxonalari tushunchasiga to'xtalib o'tishimiz lozim. Chunki biz bu atamaning mohiyatini bilmasdan turib kichik biznes korxonalarida qanday faoliyat yuritish, faoliyatda qanday kamchiliklarga yo'l qo'yishini bilib bo'lmaydi.

Kichik biznes korxonalari tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalar sirasiga kirib, unda faoliyat yuritayotgan hodimlar soni qonun-hujjatlari asosida belgilanib qo'yiladi. Bu degani, ishlab chiqaruvchi hodimlar miqdori chegaradan oshib ketmasligi kerak.

Kichik biznes subyektlari turli xil tashkilot va korxona, turli xil insonlar tomonidan amalga oshiriladi. Bular har qanday vakolatga ega fuqaro, ularning oila a'zolari, ularga taaluqli bo'lgan kishilardir. Davlat, ijara, hissa-dorlik jamiyatlari, turli qo'shma korxonalar, turli xil idora-tashkilotlar asosida amalga oshiriladi.

Qonun-hujjatlariga asosan, shuni aytishimiz mumkinki, monopoliyaga qarshi idoralarning qaroriga ko'ra kichik korxonalar turli tadbirkorlik subyektlari orqali majburan tashkil qilish mumkin.

Bilamizki, kichik subyekt korxonalarining asosiy maqsadi, avvalo, xalq uchun zarur bo'lgan barcha mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqarish va ko'rsatishdir. Kichik biznes korxonalari har qanday shakllar asosida turli xil xalq xo'jaligi asosida tashkil qilinaveradi.

Kichik biznes korxonalari quyidagi huquqlarga ega:

- Turli yuridik korxonalar bilan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy sohalarida bitimlar tuzish va ularni amalga oshirish;
- Mulkni xarid qilish va boshqarish;
- Bozor bo'lsin, market bo'lsin, gipermarketlar tarmoqi bo'lsin tashqi bozorga chiqish;
- Savdo vositachiligining har qanday tarmoqda bo'linish;
- Ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning hajmi va turini, uning sonini mustaqil belgilash va xarid investorlarini qo'lga kiritish;
- Xohlagan mahsulotini xohlagan joyida, xohlagan sharoitida sotish;
- Ishlab chiqargan mahsulotining narxini ixtiyoriy ravishda belgilash, uning oshish va kamiyishini nazoratga olish;
- Yollanma xodimlarni ishga olishi, mehnat vaqtini o'zi belgilashi, yollanma xodimlar uchun mehnat haqining miqdorini ham erkin belgilash.

Agar korxona rahbari barqaror savdo-sotiq qilishni xohlasa, o'zaro tinchlik munosabatiga intilishi, turli kichik korxonalar bilan teng aloqa olib borishi, hech qanday kooperativlarning tarkibiga qo'shilmagan holda kichik maqsadlar asosida birlashishi lozim. Shu xususiyatlari bilan kichik biznes korxonalari kooperativ obyektlardan farqlanadi.

Kichik biznes korxonalarining marketingi bu eng muhim xususiyatlardan birdir. Biz B2B atamasining mohiyatini anglash uchun, avvalo, ularning qay tariqa yuzaga kelganligini anglashimiz lozim. B2B atamasi inglizchadan olingan bo'lib, bu "biznesdan biznesgacha" ma'nosini anglatadi.

Ma'lumki, biznesning aynan shunday tarmoqlanishi bu bozor iqtisodiyotida "katta dinamik logika"ni boshlab berdi. Bu B2B termini bugungi kunda "milliy iqtisodiyot"imiz uchun yangi terminlar qatoriga kirsada, qator olimlarning ilmiy tadqiqotlari orqali bu termin mohiyati birmuncha ochiqlandi: Vargo ^[1], Remi Mancarelli ^[2], Lindgreen ^[3], Covava Salle ^[4] kabilar shular jumlasidandir.

B2B bozorida taqsimot kanallarini o'rganishning an'anaviy modellari ishlab chiqaruvchilar va vositachilar o'rtasida yaratiladigan qiymat nuqtayi nazaridan xaridorlarga ko'rsatiladigan ta'sirga aloqador bo'lgan vaziyatlarni hisobga oladi. Eng ideal holatda har bir tomonning ulushi mahsulotni ishlab chiqaruvchidan mijoz tomon harakatlanish jarayonida ishtirok etish darajasini e'tiborga olgan holda hisoblab chiqiladi. Ularning asosida adolatlilik tamoyili yotadigan standartlar "ishlab chiqaruvchi-savdo vositachisi" munosabatlari ahamiyatga ega omildir. Ularning shartlari ikki tomonning ishtirokida ishlab chiqiladi va muvofiqlashtiriladi. Ishlab chiqaruvchi korxonalar taqsimot kanallarini tanlashda B2C bozor ishtirokchilari bilan o'zaro kelishilgan holda amalga oshiriladi va B2B bozor ishtirokchilari asosiy 4 ta jarayonlarni muvofiqlashtiruvchisi vazifani o'taydi. ^[5]

B2B bozor tarmoqlarini asosiy tarmoq ekanligini belgilovchi omillar quyidagilardir:

- mezonlarni bilish zaruriyati;
- davlat yordamiga muhtojlik;
- kichik korxonalarning adresliligi;
- korxonalarning ma'lum bir narsaga yo'nalganligi;
- alohida kategoriyalar asosida ishlashi;
- samaradorligi;
- iqtisodiy umumiy tizimlarga amal qilishi;
- keng tajribalardan foydalanishi.

Sanoat marketingi murakkabliklaridan biri mahsulotni mijozning mijozlariga sotish va shu tariqa o'z mijozlarining raqobatchisiga aylanish zarurati hisoblanadi. Mijozlarning mijozlari bilan munosabat modeli Florian Vangenxeym va Tomos Bayonlar tomonidan taklif etilgan model orqali yanada aniqroq tushunish mumkin. ^[6]

B2B bozorlarida sotiladigan mahsulotlar "foydadan foydaga" prinsipi asosida yo'naltirilgan bo'ladi. Bu degani, savdo shahobchalarida ishtirok qiluvchilarning barchasi B2B bozori orqali ham iste'molchiga foyda beradi, ham o'zi foyda oladi.

B2B bozor tovarlarining subyektiv obyekt bozorlaridan sotish hajmining balandligi, mahsulotlarni sotish va sotib olish jarayonida katta tavakkalchilikka yo'l qo'yishi, bozor munosabatlarini to'la nazoratda ushlab turishi, xaridni va sotishni ko'pchilikning fikriga ko'ra amalga oshirishi, boshqa iqtisodiy obyektlarga qaraganda reklama uchun ommaviy axborot vositalaridan nisbatan kam foydalanishi, o'z xizmat faoliyatini maqsadli yo'naltirganligi bilan farq qiladi.

Sanoat marketologlari umuman olganda B2B bozoriga oid marketing strategiyalari ishlab chiqish va amalga oshirish borasida turli sabablarga ko'ra qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ular sotuv hajmining pasayishiga tavakkalchilik qila olmagan holda sa'y-harakatlarni bir nechta bozor segmentlariga mujassam etishga yo'naltirmaydi. Bundan tashqari, foydaga emas, sotuv hajmiga bor e'tiborni qaratish tendensiyasi mavjud. Qisqa muddatli foyda olishga intilish menejerlarga marketing yondashuvlarini tanqidiy baholashga xalal beradi. Shuningdek, ushbu segmentlarda muvaffaqiyatli raqobatlashish uchun strategiyalar ishlab chiqishga emas, balki segmentlashning o'ziga haddan ortiq e'tibor qaratish holati mavjud. [5]

Kichik biznes korxonalarining B2B bozori quyidagi xususiyatlari bilan har bir subyektiv korxonalarni e'tiborini jalb qiladi:

- tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishda shaxsiylik, shaxsiy mulkchilikka jalb qilinish;
- yo'llash bo'yicha mehnatni qo'llab-quvvatlash;
- tavakkalchilik va xususiy daromadlarning foyda olishga jalb qilinishining ustuvorligi;
- daromad eng asosiy manba ekanligi;
- alohida yuridik shaxslar tadbirkorlik subyektlari bo'la olishidir.

Ma'lumki, bozor iqtisodiyotiga asoslangan eng rivojlangan mamlakatlarda kichik korxonalarda B2B bozorini qurish va ularni qay darajada rivojlanayotganligi miqdoriy ko'rsatkichlar (ishchilar soni, mahsulotning sotish va olishi, ishlab chiqariladigan mahsulotning balans va qiymati); sifat ko'rsatkichlari (ishlab chiqarilgan mahsulotning boshqa bozor mahsulotlari bilan qay darajada raqobatlasha olishi, o'sha mahsulotlarning eng yuqori va eng past ko'rsatkichlari, shu tizim orqali mahsulotga bo'lgan talabning ortishi); kombinatsion ko'rsatkichlar (bu ko'rsatkichlar shundayki, miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarining umumlashmasi, ya'ni mahsulotning ham sifati, ham soni, ham uning sifatli ko'rsatkichlari)ga bog'langan holda amalga oshiriladi. Qay darajada kichik va katta korxonalar bo'lsa, ularning barchasi yuqoridagi mezonlarga amal qiladi. Ularning qay darajada rivojlangani yuqoridagi ko'rsatkichlar asosida belgilanadi.

Kichik biznes subyektlaridagi B2B bozorining asosiy ta'minot vositasi "ta'minot zanjirini boshqarish" hisoblanadi. Ta'minot zanjirini boshqarish bu – ma'lum bir B2B bozoriga asoslangan korxonani korxona, korxona boshqaruvchisi, sotib oluvchi va mahsulot bilan bog'lovchi zanjir hisoblanadi. Bu zanjirda asosiy etkazib beruvchi korxona rahbari ta'minotga mas'ul hisoblanadi.

1-rasm: B2B va B2S bozorlarining maqsadli auditoriyasini taqqoslash

Marketing funksiyasi	B2B	B2S
Maqsadli auditoriya	Mahsulotni qayta ishlovchi korxonalar	Tovarlardan yakuniy foydalanuvchi iste'molchilar
Maqsadli bozor hajmi	Kichikroq	Kattaroq

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, kichik biznes obyektlarida B2B bozorini tashkil etish ahamiyatlari quyidagilardir:

- Bozordagi raqobatni oshirishi;
- Tadbirkorlikning turli tarmoqlarini qaytadan vujudga kelishi;
- Iste'molchilarning talab va taklifini ortishi;
- Xaridorgir mahsulotlarning B2B bozori doirasida ko'payishi;
- Sotish va sotib olish bo'yicha talabgorlarning fikrini rivojlanishi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Lusch, R.F and Vargo, S.L. (2006) "Service-Dominant Logic: Reactions, Reflections and Refinements", Marketing Theory 6(3).
2. Remi Mencarelli, Amaud Riviere. Perceived value in B2B and B2C: A comparative approach and cross-fertilization. Marketing Theory, SAGE Publications, – 2015, 15 (2).
3. Lindgreen, A and Wynstra, F. (2005) "Value in Business Markets: What Do We Know? Where Are We Going", Industrial Marketing Management 34(7).
4. Cova, B. and Salle, R. (2008a) "The Industrial/Consumer Marketing Dichotomy Revisited: A Case of Outdated".
5. Z.A. Xakimov., N.N. Shamsiyeva. B2B MARKETING. Toshkent. O'quv qo'llanma. – T. 2021.
6. Florian v. Wangenheim & Tomas Bayon. The chain from customer satisfaction via word-of-mouth referrals to new customer acquisition. Journal of the Academy of Marketing Science. Published online: 27 April 2007 # Academy of Marketing Science 2007. Manba. <http://web.b.ebscohost.com/ehost>
7. <https://uza.uz/oz/posts/shavkat-mirziyoyev-jamiyat-hayotining-tanasi> iqtisodiyot-bolsa-uning-joni-va-ruhi-manaviyatdir_235452
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabr PQ-306-son "Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institusional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori // <https://lex.uz/docs/-6609110>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.